

كەركوك و پرۆژەى رۆژ ھەڵاتى ناوھەراستى گەورە

ئەگەر بېروانىنە ھەلکەوتنى شوپىنى كەركوك لە ميژوى ھاوچەرخدا ، ئەوە كيشى جيوپۆلەتيكى ئەم شارە چەند كۆسپ و ئاستەنگى گرنكى تيدا تيبينى دەكرىت كە لە گەل دارشتنى پلانى بازاړى رۆژمەلاتى ناوھەراست كە بۆ ناوچەكە پيشنيار كراوھ ناگونجى ، چونكە دروست كردنى بلۆكبەندى ئابورى ناوچەيى كە يەكئىكە لەسەرەكترين سيماو روخسارەكانى سىستەمى نوئى جيهان بەرقەرار بوونى ناشتى و ئاسايشە لەناوچەكە .

وھ گرنگترين ئەو كۆسپ و ئاستەنگانە كە لە شارى كەركوك ريگرن لە پيش پرۆژەى پيشنيار كراو بريتين لە :-

كيشەى ھەريئى كوردستان بەشارى كەركوكەوھ وەكو يەك يەكەى جوگرافى و ميژووبى لەرووى ياساىى و سياسىيەوھ لەعئراقدا يەكلا نەكراوھتەوھ .

بوونى كيشەى فرە نەتەوھيى و فرە ئايىى و فرە مەزھەبى لەشارەكە . بەكار ھەيئانى داھاتى شارەكە بەتايبەتى نەوتى خاو بۆ خزمەتى خەلكى شارەكە .

تېكچوونى ژۇرخانى شارەكە .

بازاړى شارى كەركوك بازاړيكي بەكاربەرە جگە لە داھاتى نەوتى خاوو گازى سروشتى و چەند بەروبووميكى كشت و كالى نەبېت .

بەبى چارەسەركردن و يەكلاكردنەوھى ئەم كيشەو ئاستەنگانە محالە پلانى بازاړى رۆژمەلاتى ناوھەراست بېتە دى چونكە بۆ وەديھيئانى بازاړيكي ئازادو ھەيشتنى گومرك لەسەر كالآكان كە ھەردوو ريگخراوى بازراگانى جيهان و بانكى نيۆدەولەتى لە ھەولى بەردەوامن بۆ جىبەجى كردنيان ، دەبېت چەندين

بنەماى سەرەكى سىستەمى نوئى جيهانى لەبار بن بۆ سەرخستنى پلانەكە ، ھەر لە ديموكراسى و مافى مرۆف و چارەسەركردى كيشەى سنورو ھەژارى و دواكەوتوى و نەخۆيندەوارى و كيشەى كەمينەكان و ئاوو ژينگە ... ھتد . پاش لكاندنى ولايەتى موسل لەسالى ١٩٢٥ بەيگجارەكى بەدەولەتى عئراقەوھ ، ئيدى ئەم وولاتە ئيستاشى لەگەلدا بېت ھىچ سەقامگىرو ئاسايشى تيدا بەرقەرار نەبووھ ، چونكە دروستكردى ئەم وولاتە لە ژيژ مەملانى ئيۆدەولەتى و پالە پەستوو بەبى ئبرادەى خەلكەكەى دروست كرا ، بەلام پاش پرۆسەى ئازادى عئراق ھەر وەكو نەخشەى بۆ داريززاوھ ئەم ئازادىيە سەرەتايەك دەبېت بۆ دروستكردى بازاړى رۆژمەلاتى ناوھراست ، بۆيە ناوچەكە وا دەخوازئ كە كيشە و گرى كۆيترەكان كە نزىكەى ھەشتا سالە بەردەوامە چارەسەر بكرىت كە كرۆكى ئەم كيشانە لەشارى كەركوكە .

بنەماكانى يەكلاكردنەوھى كيشەكان دەكرئ لەم خالانى لای خوارەوھ چر بكرىتەوھ . ١- شارى كەركوك لەرووى جوگرافى و ميژووى و سروشتەوھ يەكەيەكى دانەپراوھ لەھەريئى كوردستان ، دەسەلاتدارانى ناوھندى عئراق ھەردەم ويستويانە ليكترازانىك لەھەريئەكە دروست بكەن ، بۆيە خستنە سەرى كەركوك بۆ سەر ھەريئەكە وەكو مافىكى سروشتى ئەم شارە بەبى زەمانەت و دەستورى ھەميشەيى عئراق تەنھا ريگاىكە بۆ بەرقەرار بوونى ناشتى لەعئراق بەگشتى .

٢- پيگھاتەى شارى كەركوك فرە نەتەوھو فرە ئايىنى و فرە مەزھەبە وھ لە سيماو روخسارەكانى سىستەمى

نوئى جيهانى پاراستنى مافى مرۆف و ديموكراسى و پيگەوھ ژيانە ، بۆيە ھەر نەتەوھيەك يان خاوەن ئايئيك يان خاوەن مەزھەبيك مافى خۆيانە مومارەسەى بۆنە تايبەتمەنديەكانى خۆيان بكن ، بەلام لەرووى دەسەلاتى تايبەتمەنديەكانى خۆيان بكن ، بەلام لەرووى دەسەلاتى سياسى و ئيداريەوھى دەكرىت ھەر يەكەو بەپى قەبارەو كيشى خۆيان بەشدار بن لەبەريۆەبەردنى شارەكە ئەمەش تەنھا بە ئەجنامدانى ئامارىكى وورد ديئە كايەوھ ..

٣- گومان لەوھدا نىە كە نەوتى خاوو ھۆكاريكى سەرەكى بوو بۆ لكاندنى ھەريئى كوردستان بەدەولەتى عئراقەوھ ، دەسەلاتدارانى عئراق ھەردەم بەناوى ناوھنديئى ويستويانە ئەم شارە بەخاك و خەلكەوھ كۆنترول بكەن وەلەم پيئاوھدا دەيان تاوانيان دەرھەق بەم شارە ئەنجام داوھ .

بەلام كورد و بزوتنەوھى زرگارى خوازەكەى ھىچ سازشيان لەسەر ئەم شارە نەكردىو بەتايبەتى بارزانى نەمر ھەردەم داھاتى ئەم كەرەستە خاوھ دژ بە خەلكى و ئەم شارە بەكار ھيئراوھ و ھىچ پرۆژەيەكى بەرھەمھيئەر لەم شارە دروست نەكراوھ بۆيە پاش پرۆسەى ئازادى دەبېت داھاتى نەوتى ئەم شارە بۆ بونياتنەوھ و بوژاندنەوھو پيشكەوتنى شارەكە بەكاربېت ئەمەش يەپى ئى ياساو ريگخستنەوھى سەرچەم داھاتەكان دەبېت .

٤- لەگەل بوونى ئەو ھەموو سامان و كەرەستە خاوەى كە لەشارى كەركوك ھەيە ، بەلام بارى ئابورى شارەكە تووشى دارمانىكى تەواو ھاتووھ لەئەنجامى سياسەتە پەگەزبەرستانەكانى رژيئە يەك لەدوا يەكەكانى عئراق ، ٥٠- ٧٠٪ يەدەكى

ھەھلى كاكەيى

نەوتى عئراق لەشارى كەركوك دايە جگە لەوھى پانتايەكى ژۆرى زەوى بەپيتى كشت وكالى ھەيە ، بەلام ئەم شارە ھىچ كۆمپانيايەكى پيشەسازى بەرھەمھيئەرى تيدا نىە جگە لەوھى سەدان ديھاتى دەرووبەرى شارەكە تيگدراوھو تووشى دواكەوتوى كشت و كالى ھاتووھ وھ لەھەمان كاتدا ھەلگەوتنى شوپنى شارەكە لەرووى بارزگانپەوھ لەئاستى ناوخۆدا پيگەيەكى باشى ھەيە ، بەلام لەگەل ئەمشدا ژۆرينەى دانشتوانەكەى بى كارو يان لەكارى خزمەتگوزاريان ، بۆيە ئەم شارە تەنھا بەكار بەرە بۆ كالآ پيشەسازيەكان و بەرھەمى كۆمپانيا فرە پەگەزەكان ، بۆيە دەبېت لە پلانى نويدا ھاوكيشەكان بەتايبەتى لەرووى ئابورى و بوژاندنەوھى ژۇرخانى شارەكە بەو ئاراستەيە بېت كە كەركوك بېيتە نمونەى شارستانىيەت و بازاړيكي نوئى بەرھەمھيئەر لە عئراق و ناوچەكە .

كەركوك لەناو ھاوكيشەى پلانى رۆژمەلاتى گەورە پيگەيەكى تايبەتى ھەيە بەلام محالە ئەم پلانە سەر بگرئ گەر سەرچەم كيشەكانى ئەم شارە يەكلا نەكرىتەوھ كە لەگەل خواستى ھەريئ و دانشتوانەكەى بگونجى ، بەمەش زەمينە لەبار دەبېت بۆ جىبەجئ كردنى بنەماكانى سىستەمى نوئى جيهانى و دروستبوونى بلۆكبەندى ئابورى ناوچەيى كە كەركوك دەبېتە بەشيكى گرنگ لەسەنتەرى ئەو بازارە نوئيە كە نەخشەى بۆ داريززاوھ ، وەكار بۆ جىبەجئ كردن دەكرىت لەلايەن ريگخراوى بازراگانى جيهان و بانكى نيۆدەولەتى بۆ كردنەوھى بازاړى نوئ لەبەردەم كۆمپانيا فرە پەگەزەكان و يەكلا كردنەوھى كالآكانيان

گەرانەوھ بۆ شارى كەركوك..... پاشماوھ

كە ئەو سياسەتەى رژيئى پيشوو دژى كورد پيادەى كردووھ بەماناى ووشە سياسەتى جينۆسايد بووھ ، ئەمەش لە شالآوھ درنەدەكانى كيميا باران و ئەنفال و راگواستن و توانەوھى نەتەوھييدا پەنگيداوھتەوھ ئەمەش روو بەروو بوونەوھەيكى تەواوى ھەموو جۆرەكانى جينۆسايدە بە كۆ كوژى جەستەيى و تا دەگاتە رۆشنبىرى .

ياساى گشتى نيۆ دەولەتيش ئەو كارانە بە ئاواتيكي نيۆدەولەتى دادەنئەن كە ئامانجى كاوكردنى ژيانى كۆمەلگا بووھ .

بەحوكمى ئەوھى كە ميللەتى كورد بەدرژايى ژيانى نەوھى پيش ئيستاش وھ لەگەل نەوھى ئيستاش لەگەلدا بېت لەگەل يەكەم چاو ھەلئيئانيان لەناو ئەو بارودۆخە ژياون لەگەل زولم و زۆر و دەركردن لە جيگاو ريگاى خۆيان ئاوارەكردنيان بەشارو شارۆچكەكانى باشوورى عئراق ئەنفال كردن و كيميا بارانى كردنيان ، جا بۆيە ئيستا ھەموو ميللەتى كورد لەسياسەتى ولائى زلھيژەكان تيگەيشتونن تەنانەت تازە لاوھ پيگەيشنووھكانمانيش زۆر گفتوگو دەكەن دەلئەن باشە ئەو كاتەى رژيئى عئراقى رووخاو كوردستانى كيمياباران دەكردو گوندەكانى كوردستانى ويزان دەكرد خەلكى كوردى ئەنفال دەكرد ئايا ولاتە زلھيژەكان بۆ تەنانەت پرۆتستويانش نەدەكردوھ وەكو باس كردن باسيان نەدەكردو ولاتە ئيسلامىەكانى دەرووبەر ئەوھ ھەر باس ناكەين چونكە خۆيان بوون ھاوكارى رژيئى گۆرپەگۆرپيان دەكرد بە ئەنفال كردن و لەناودانى كورد ، وھ لە ھەمان كاتدا دەپرسن دەلئەن باشە كئى بووھ ھاوكارى رژيئى عئراق لەناوچووى دەكرد بۆ بەرھەم ھيئانى چەكى كيمياوى و بايلۆژى وھ ھەر خۆيان دەلئەن ھەر ئەم وولاتانە بوون كۆمپانياكانى ئەو وولاتانە بووھ .

كە ئيستا فرمەيسكى تيمساحيمان بۆ دەريژن ھاوكارى رژيئى عئراقيان دەكرد و لەكاتى بەكارھيئانى ئەو چەكانە دژى كورد پەردە پۆشيان دەكرد نوزەيان لئوھ نەدەھات .

ئەمرۆ كە كاربان بەصدام و دارو دەستەكەى نەما ئەوا جا بۆيە برياريان دا كە رژيئەكەى لەناو بدن و لە ٩/٤/٢٠٠٣ دواى شەپټىكى ٢٢ژۆژى لە ژيژ پرۆسەى ئازادى عئراق بەھاوكارى ھيژى پيشمەرگەى كوردستان ، عئراق ئازاد كرا ھەرچەندە ھاوپەيمانان دواتر لە ژيژ بريارئك خۆيان بە ولاتانى داگير كەرى عئراق داناوھ تاكو ئيستااش پەيمانيان داوھ لە ٢٠/٦/٢٠٠٤ حوكمى عئراق تەسليم بە

پەيامى كەركوك

رۆلى سەنديكاي ھونەرمەندانى كوردستان –

لقى كەركوك

لەكۆكردنەوھوو ريگخستنى ھونەرمەندان

١ – ٢

وشيار ئەحمەد ئەسوھد

لەتەواوى كوردستاندا كەركووكييەكان بەوھ ناسراون كە خەلكيكي شۆرشيگريو ھەناسە دريژ و خۆراگر بووھ ، ئەمەش ھى ئەوھيە و دەھيئنى شانازيى پئوھ بكەين ، لەو ھەلوئىستانەشدا ئەوھ دەگەييئنى كە ژۆرترين ئەشكەنجەو مەحرۇومىيەت كەوتۆتە بەر ئەو شارەو خەلكەكەى و بەتايبەتيش كورد لە كەركوكدا ..

دواى سالەھايەكى دوورو دريژ لە ژيژ دەستەيى و فشاريكي ژۆر لە لاين رژيئى رووخاوى بەعسەوھ بۆ سەر خەلكى ئەم شارەو ھونەرمەندانيش بەتايبەتى ، كە مەبەستەم لەم نووسينەدا بەچەند ئاماژەيەك رۆشنايى بخەمە سەر ، گرفتى گەورەو ئاستەنگى ژۆر ھەبوو ، ھەر بۆيە ھونەرمەندان لەم شارەدا تواناكانيان خەفە كرابوو و رىئى داھيتانيان ئى گيرابوو ، ئەمەش ھۆكاريكى فرە كارىگەر بوو كە ھونەرمەندانى كەركوك دەنگيان ئەكاتنە دەرەوھى شارەكەو لەبۆتەى ئەو زولم و زۆرو فشارەدا نەچنە دەرەوھ كە لەوئوھ ئاستەنگەكان زەقتەر دەكەوتنە بەر ديدەمان .. ئەگەرنا ، ئەوا ھونەرمەندانى كەركوك ژمارەيەكى زۆريان لەتوانا گەورەكانن لەسەر ھەموو كوردستان نەك تەنھا كەركوك ..

وہك بەلگەيش دەكرئ ئاماژە بەچەند ناوئك بكەين كە كاتئك كەركوكيان بەجھيئشتووھ و لەئازاديدا كارى ھونەرييان كردووھ ، ھى ئەوھيە شانازى بەكارەكانياناھوھ بكەن وەك ھونەرمەندان (د . فازل جاف – مەھدى ئوميد – سەلمان فايق كاكەيى – دلێز ھەمە شەريف – گرفتار كاكەيى – تاريق كاريژى – ھەمە رەووف كەركوكى – شكور خەيات – مەحمود گلى) و ژۆرى ديكە ، كەواتە لەلاى خەلكى ئيمە تواناكان حوزوريان ھەيە ، بەلام لەلايەن بەعسەوھ خەفەكراوون ، ئەگەر ھەنديكيش دوورتر بگەريئنەوھ ، دەكرئ تپبەكانى سۆلاف و كەركوك و ھەرەھا ھونەرمەندانى كۆمەلەى ھونەر و ويژەى كوردى / لقى كەركوك بكەينە نمونەو بەلگەى راستييەكان. لئیرە بەدواوھ بەرەواى دەبينم بەچەند ئاماژەيەك بگەريئنەوھ سەر كاتى دامەزراندانى سەنديكاي ھونەرمەندانى كوردستان / لقى كەركوك لە مانگى ٦ى سالى ٢٠٠٠ داو ھەولەكانى بۆ كۆكردنەوھو ريگخستنى ھونەرمەندانى كەركوك و پشتنگيرى كردنيان .

لەيەكەمىن كۆنگرەى ھونەرمەندان بۆ دامەزراندنى سەنديكاي ھونەرمەندانى كوردستان لە ٢١/٣/٢٠٠٠ دا ، يەك لەشانازييەكانى ئيمەى ھونەرمەندان ، ئامادەبوونى جەنابى سەركۆك مسعود بارزانى بوو كەشەرەفيكى گەورە بوو بۆ ھونەرمەندان ، ھەر لەويشەوھ بەپەيامەكەى بەريزيان ئاسودەييەكى ژۆر كەوتە دلئى ھونەرمەندانەوھ بەوھى كە پارتى ديموكراتى كوردستان بە ئەركى خۆى دەزانئ پشتگيرى و ھاوكارى ھونەرمەندان بكات .

ھونەرمەندانى (كەركوك – گەرميان) يش دواى دروستبوونى لقەكەيان و كردنەوھى بارەگاى لق لە پايتەختى كوردستاندا ، ژۆرترين ئەركيان لەكارە ئيداريييەكاندا بوو كە ئەويش خۆى لە ريگخستن و كۆكردنەوھى ھونەرمەنداندا ديئەتەوھ . بۆ ئەوھى ئەم لاينەيان جيئھيئلم و بەنووسينەكانى داھاتووى بسپيژم ، لئيرەشەوھ ديئە سەر قۆناعى ئازادى و بزگار كردنى كەركوك كە پيئم وايە گرنكى ئەم بابەتە لەويئوھ دەست پيئدەكات.

عئراقىيەكان بكەنەوھ و بەلاى ئيمەوھ گرنگ فيدراليئەتەكەى خۆمانە و بەلام گرنگتەر لەوھ فيدراليئەتە كە بەكەركوكى دلئى كوردستانەوھ بېت وھ بەپى ئەو خالانى كە لەدەستورى عئراقى كاتى باسى لئوھكراوھ دەبئ ئيمە وەكو ميللەتى كورد ھەموو ھەولئىكى خۆمان بخەينە گڤ بۆ ئەوھى ئيسپاتى بكەين كە كەركوك شارىكى كوردستانىيە ھەرچەندە بەپىئى ئەو بەلگەنامانەى ئەو ولاتانى كە ھەر لە ميژە كوردستانيان داگيركردووھ و بەش بەشيان كردووھ بەسەر خۆياندا دەلئەن كەركوك شارىكى كوردىيەو سئ بەشى كورد بووھ بەپىئى قاموس اعلامى توركى كە نوسەرەكەى شمس الدين سامى لەسالى ١٨٩٦ ھاتووتە كوردستان دەلئ ٧٥٪ كەركوك كوردە خۆيان داگيركەرى كوردستان بوونە بەلام بەپىئى ئەو ريگەوتنەى كە لە دەستورى كاتى عئراق ھاتووھ دەبئ ھەموو ھەول و كۆششى خۆمان بخەينە گڤ تاكو ٢١/١٢/٢٠٠٤ كە دوا مۆلەت دەبئ بۆ ئەوھى ئيمە كارى خۆمان بكەين لەسەر كەركوك جا بۆيە پئويستە .

يەكەم : ھەموو ئەو ئاوارانەى كە ھەر لە سەرەتای سالەكانى شەستەوھ تاكو ئازاد كردنى كەركوك لە كەركوك دەرکراون بگەريئنەوھ كەركوك كە بەبئى گومان ئەو استفاتيەى كە دەكرئ لەسەر كەركوك بۆ ئەوھى شارى كەركوك بخريئتەوھ سەر فدراليئەتى كوردستان بەسەر پەرشتى نەتەوھ بەگگرتووھكان دەبئ. ھەرچەندە ئاشكرايە كە ھەموو ئەو ئاوارانەى كە لە كەركوك دەرکراون تاكو ئيستاش (ناسنامەكەيان ، پەگەز نامەى عئراقيان ئاشكراى دەكات كە كەركوكين).

دووھم : ئەو سەنديكاو كۆمەلەو ريگخراو ناوھندە رۆشنبرييانەى كە لە ناوچە ئازادكراوھكان دروست بووھنە بەناوى كەركوكەوھ پئويستە بەزووترين كات بگەريئتەوھ شارى كەركوك بۆ خزمەت كردنى شارى كەركوك و جەماوهرى شارى كەركوك چونكە شارى وەكو كەركوك بۆ ماوھى ٣٥ سال ژيئى بەعسى گۆرپەگۆڤ كارى لەسەرى كردووھ بەھەموو شئوھەيەك ئيستا دەبئ بەھەموو لايەك ھەول بەدين ئاسەوارى ئەو كردەوانەى (بەعس) پاك بكەينەوھ مندالى كورد ھەز رۆشن بكەين .

سپيئەم : ئەو بارودۆخەو زولم و زۆرەى كە بەسەر ميللەتى كوردا ھاتووھ لەشارى كەركوك خەلكيكي زۆر پەرتەوازەى ولاتانى ئەوروپا بوون وھتاكو ئيستاش لەبەر بارودۆخى عئراق نەگەراونەتەوھ بۆ كوردستان ، بەلام پئويستە ئيستا ھەر كەسئ لەوان كە لە ئەوروپادان بەزووترين كات لە كەركوك خانوويەك بگڤن لەو عەرەبە ھاوردانەى كە دەيانەوئى بگەريئنەوھو ھەر دەبئ بگەريئنەوھ بۆ شوپنى ھاوردەى خۆيان جا بۆيە دەبئ ھەول بەدين ناسنامەى كەركوك وەرگيرينەوھ وھ پاكى بكەينەوھو ئەمرۆ كاتى گەرانەوھيە (دووژمن پىئى خۆش بئى يان پىئى ناخۆش بئى دەگەريئمەوھ بۆ كوردستانەكەم دەگەريئمەوھ بۆ كەركوكەكم).